

การพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

กรณีศึกษา : ทณฑสถานหญิงกลาง*

A Study on Vocational Development Programs for Inmate

Reintegration: A Case Study of the Central Women's Correctional Institution

กนกวรรณ อุ๋นเสียม**

Kanokwan Hunsiam

6614832002@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว กรณีศึกษา : ทณฑสถานหญิงกลาง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง โดย การวิเคราะห์เอกสารและจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นโยบายการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง ตั้งแต่ต้นนโยบายของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา พ.ศ.2568 ได้ให้ความสำคัญกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง มีนโยบายไปยังกรมราชทัณฑ์ให้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังเพื่อลดความแออัดภายในเรือนจำ ให้โอกาสผู้ต้องขังได้กลับคืนสู่สังคม ผ่านการฝึกอาชีพ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่มีผลสำเร็จในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเรียงตามลำดับ พบว่าร้อยละ 90 ความรู้ความเข้าใจของผู้ต้องขังทำให้การฝึกวิชาชีพประสบผลสำเร็จ, ร้อยละ 70 นโยบายการพัฒนาอาชีพและร้อยละ 60 การประสานความร่วมมือการมีเครือข่ายที่สนับสนุนวิชาชีพตามลำดับ เพิ่มประสิทธิภาพการฝึกอาชีพ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเรียงตามลำดับ ร้อยละ 100 การขาดแคลนบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง, ร้อยละ 70 ขาดแคลนงบประมาณ, วัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย ตลอดจนร้อยละ 60 ทศนคติในเชิงลบของสังคมที่ยังไม่เปิดรับผู้พ้นโทษ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ได้แก่ ขยายหลักสูตรการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังควรมีความหลากหลาย สนับสนุนโครงการฝึกวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชนผ่านการจ้างงาน และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้พ้นโทษผ่านทางกรมราชทัณฑ์

คำสำคัญ: การพัฒนาอาชีพ; ผู้ต้องขังหญิง; ทณฑสถานหญิงกลาง

Keywords: Vocational Development; Female Inmates; Central Women's Correctional Institution

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว กรณีศึกษา : ทณฑสถานหญิงกลาง

**นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ผู้ต้องขังล้นเรือนจำเป็นหนึ่งในประเด็นทางสังคมและนโยบายที่ทำลายระบบยุติธรรมของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ต้องขังหญิง ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางสูง ไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านเสรีภาพ หากแต่ยังเผชิญกับอคติจากสังคม การเลือกปฏิบัติ และโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมที่จำกัดกว่าผู้ต้องขังชาย การขาดโอกาสทางการศึกษาและอาชีพ ทำให้ผู้พ้นโทษจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ กลายเป็นวงจรอาชญากรรมที่ยากจะหยุดยั้ง ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาอาชีพจึงเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการฟื้นฟูและคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในช่วงก่อนปล่อยตัว ซึ่งถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของผู้ต้องขังจากชีวิตภายในเรือนจำสู่การกลับคืนสู่ชีวิตภายนอก โดยศึกษาตั้งแต่ต้นนโยบายของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา พ.ศ.2568 เป็นต้นมา การพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังย่อมมีทั้งปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาอาชีพประสบความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเพื่อนำไปปรับปรุงและต่อยอดการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง

อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลากหลายประการ ทั้งทรัพยากรบุคคลเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมการฝึกวิชาชีพ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนทัศนคติในเชิงลบของสังคม ที่มักมองผู้ต้องขังในกรอบของทฤษฎี X ตามแนวคิดของ Douglas McGregor ซึ่งมองว่ามนุษย์ขี้เกียจขาดความรับผิดชอบ และต้องได้รับการควบคุมอย่างเข้มงวด จึงไม่เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้แสดงศักยภาพอย่างแท้จริง ตรงกันข้ามกับแนวคิดทฤษฎี Y ที่มองว่ามนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาและมีความต้องการบรรลุเป้าหมายของตนเองหากได้รับโอกาสและการสนับสนุนที่เหมาะสม ในบริบทของทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งเป็นเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังหญิงขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ มีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกและพัฒนารูปแบบการฝึกวิชาชีพที่หลากหลาย ทั้งในด้านอาหาร ขนม เบเกอรี่ ศิลปะงานฝีมือ และบริการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองภายหลังพ้นโทษ และลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ โครงการฝึกอาชีพเหล่านี้จึงมิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางนโยบาย แต่ยังสะท้อนถึงมิติของการคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การสร้างคุณค่าภายในตนเอง และการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมอีกด้วย มีความสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของโชติวุฒิ อุษง (2566) ซึ่งศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยพบปัญหาค้างกัน ได้แก่ การขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ งบประมาณที่ไม่เพียงพอ ความไม่ร่วมมือของภาคสังคม รวมถึงการขาดระบบติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยดังกล่าวเสนอให้มีการเพิ่มจำนวนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยลดอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว ซึ่งเป็นข้อเสนอที่สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมในบริบทของทัณฑสถานหญิงกลางเช่นกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์จากเอกสาร ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม คู่มือการปฏิบัติงาน พระราชบัญญัติ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง เอกสารทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง เอกสารโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ ภายในทัณฑสถานหญิงกลาง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน ที่ควบคุมดูแลการฝึกอบรมวิชาชีพโดยตรงและเก็บข้อมูลด้วยตนเองด้านการนำนโยบายไป ปฏิบัติในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง ของทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น โดยขออนุญาตจัดบันทึกและบันทึกภาพ การสัมภาษณ์ทุกครั้ง

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรของการวิจัย (Population) ได้แก่ ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ที่ทัณฑสถานหญิงกลาง ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพให้กับผู้ต้องขัง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องศึกษา (วิโรจน์ ก่อสกุล, 2567, หน้า 47) จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 10 คน โดยแต่ละคนมีประสบการณ์การทำงานโดยตรงกับการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเป็นเวลามากกว่า 6 ปีขึ้นไป ซึ่งสามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการ ศึกษาได้เป็นอย่างดี ดังนี้

1. ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้าศูนย์ฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขัง จำนวน 1 คน
2. ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมด้านอาหาร จำนวน 4 คน
3. ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมด้านการจักรสาน จำนวน 1 คน
4. ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมด้านสิ่งประดิษฐ์ จำนวน 2 คน
5. ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมด้านการเย็บจักร จำนวน 1 คน
6. ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมด้านทอผ้าและเสริมสวย จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถาม และข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใด ก็ใช้คำถามเดียวกัน (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2567, หน้า 51) และการสัมภาษณ์จะเป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บ รวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ ซึ่งแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีจดบันทึกและบันทึกภาพ โดยจะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึก การสนทนาก่อนสัมภาษณ์ทุกครั้ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์เอกสาร ศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่

1.1 หนังสือทั่วไป ได้แก่ บทความทางวิชาการ คู่มือ ตำรา เอกสารประกอบการบรรยาย รวมถึงเอกสารทางวิชาการสิ่งพิมพ์ วารสาร เป็นต้น

1.2 งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นงานที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ อย่างละเอียด

1.3 หนังสืออ้างอิง ได้แก่ หนังสือประกอบการเรียนรัฐประศาสนศาสตร์

1.4 เอกสารของทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการได้มีการจัดขึ้น เพื่อให้เกิด ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน เช่น พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ นโยบาย คำสั่ง คู่มือปฏิบัติงาน และประกาศ เป็นต้น

2. วิธีการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามคำถามที่ถูกกำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ โดยการจดบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้คำถามปลายเปิดเป็นคำถามเกี่ยวกับการนำนโยบายการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังไปปฏิบัติ ปัจจัย ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาแยกประเด็นตามข้อคำถาม จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นโดยใช้วิธีการตีความ ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อสรุปผลการวิจัยแยกเป็นประเด็นๆ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ วัตถุประสงค์ 1) นโยบายด้านการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้ต้องขัง 2) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง 3) ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง

2. นำผลการวิจัยทั้งสามประเด็นดังกล่าวข้างต้นมาเปรียบเทียบข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับข้อมูลเอกสารเพื่อใช้ในการอภิปรายผล

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง

นโยบายยุครัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (พ.ศ. 2557 - 2566) เน้นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และระบบราชทัณฑ์ โดยมีการส่งเสริมการใช้โทษที่ไม่ใช่โทษอาญา เช่น การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำผิด พร้อมทั้งพัฒนาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและประสิทธิภาพการสืบสวนสอบสวน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการยุติธรรมเพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรม โดยรัฐบาลได้ริเริ่มโครงการต่างๆ เช่น การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (EM) และการใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุก เช่น การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม นอกจากนี้ยังมีการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยการ

จัดตั้งศูนย์ JSOC เพื่อเฝ้าระวังผู้ต้องขังที่มีลักษณะเป็นภัยต่อสังคม พร้อมกับสร้างโครงการ นิคมอุตสาหกรรม ราชทัณฑ์ เพื่อฝึกทักษะอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังและช่วยเหลือในการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายยุครัฐบาล นายเศรษฐา ทวีสิน (พ.ศ. 2566 - ปัจจุบัน) มีการสานต่อนโยบายลดความแออัด ในเรือนจำ โดยเน้นการใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้ต้องขัง นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ เพื่อช่วยให้ผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพพร้อมกับการพัฒนา กฎหมายเพื่อลดความรุนแรงของโทษและส่งเสริมการใช้มาตรการอื่นแทนการจำคุก เช่น กำไล EM การพักการ ลงโทษและการลดวันต้องโทษสำหรับผู้ต้องขังที่ผ่านการฟื้นฟู

นโยบายยุครัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร (พรรคเพื่อไทย) ให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคม โดยเน้นการใช้ เทคโนโลยีและมาตรการทางเลือก เช่น กำไล EM และการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว เพื่อลด จำนวนผู้ต้องขังและให้โอกาสผู้ต้องขังได้ฝึกทักษะในเรือนจำสำหรับการฝึกอาชีพ เช่น การฝึกทำอาหารและ เครื่องดื่ม การสร้างแพลตฟอร์มช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้เข้าถึงงานได้ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาและแก้ไข กฎหมาย เพื่อให้เกิดโอกาสให้กับผู้ที่เคยทำผิดในอาชญากรรมและช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ทั้งสามรัฐบาลต่างมีแนวทางร่วมกันในการลดความแออัดในเรือนจำ และให้โอกาสผู้ต้องขังกลับสู่สังคม ผ่านมาตรการฟื้นฟูอาชีพการใช้กำไล EM การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษและการอภัยโทษ แม้จะมีการเน้น ย้ำในแต่ละด้านที่แตกต่างกันไปตามบริบทและวิสัยทัศน์ของแต่ละรัฐบาลหรือพรรคการเมือง

จากนโยบายลงสู่โครงการต่างๆภายในเรือนจำ โดยมีนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ ประจำปี งบประมาณ พ.ศ.2568 รวมพลังขับเคลื่อน 8 มิติ ยกกำลังสอง ยกระดับสร้างการเปลี่ยนแปลงเป็นกรอบแนวทาง ในการฝึกวิชาชีพ

มิติที่ 1 การดำเนินการโครงการพระราชทานอย่างต่อเนื่อง

- โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดีเพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- โครงการพระราชทานฯ โคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง กรมราชทัณฑ์
- การบริหารจัดการห้องสมุดพร้อมปัญญา
- การดำเนินการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โครงการกำลังใจ ในพระดำริฯ
- TO BE NUMBER ONE

มิติที่ 2 ยกระดับความมั่นคงปลอดภัยในเรือนจำและสถานที่ควบคุม พัฒนาสู่ Smart Prison (เทคโนโลยีAI ในการ ควบคุมและพัฒนาผู้ต้องขัง) เช่น

- ระบบ Biometric ในการนับยอดผู้ต้องขัง
- กล้อง AI ในการตรวจจับพฤติกรรมของผู้ต้องขัง
- โดรนในการตรวจตราเรือนจำ
- การพัฒนาพฤติกรรมนิสัยแบบ visual thinking

มิติที่ 3 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล และหลักทฤษฎีวิชยาระดับดัชนี นิติธรรม (Rule Of Law)

- เรือนจำปลอดภัย ทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังต้องไม่ได้รับความ อันตราย /ไม่มีการแหกหักหลบหนี
- สิทธิมนุษยชน

- กระทำผิดซ้ำ

มิติที่ 4 พัฒนาพฤติกรรมนิสัยแก้ไขผู้ต้องขังให้ตรงกับปัญหาของการกระทำความผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขัง

- เรือนจำเฉพาะทาง (ด้านการเกษตร ด้านเรือนจำอุตสาหกรรม และด้านเรือนจำฝึกวิชาชีพ ด้านการศึกษา ด้านความสามารถพิเศษ)
- การบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ในกลุ่มผู้ต้องขังที่ได้รับการบำบัด โดยแพทย์
- ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ

มิติที่ 5 พัฒนาและต่อยอดการศึกษา การฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

- นวัตกรรมการศึกษาต้นแบบและสร้างความเป็นเลิศทางอาชีพ

มิติที่ 6 พัฒนาระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และช่วยเหลือหลังพ้นโทษส่งคืนคนคุณภาพสู่สังคมผ่าน CARE Support และ Social Enterprise (รูปแบบการจัดตั้งองค์กรรองรับการทำงานของ ผู้พ้นโทษ)

มิติที่ 7 ยกระดับการสร้างการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษสรรค์สร้างภาพลักษณ์ผ่าน Soft Power

- กีฬา (มวย/ฟุตบอล)
- ท่องเที่ยว

มิติที่ 8 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนงานราชทัณฑ์มุ่งสู่องค์กรยุคใหม่อย่างยั่งยืน

- การจัดชั้น/ประเภทเรือนจำ
- การพัฒนาบุคลากร (คำตอบแทน/บ้านพักเจ้าหน้าที่/สวัสดิการ เจ้าหน้าที่/เส้นทางความก้าวหน้าทาง

อาชีพ)

ปีงบประมาณ 2567 - 2568 มี 16 โครงการ แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านอาหาร มีทั้งหมด 8 โครงการ

1. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรอาหารว่าง
2. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรขนมอบยอดนิยม
3. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรขนมเพื่ออาชีพ
4. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรแกะสลักผักและผลไม้
5. โครงการฝึกวิชาชีพหลักสูตร การชงกาแฟสด
6. โครงการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตร อาหารพื้นบ้านชาวใต้
7. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรขนมไทยโบราณ
8. โครงการอบรมฝึกวิชาชีพหลักสูตรเบเกอรี่และขนมหวานเพื่ออุตสาหกรรมบริการ

อาหารไม่เพียงเป็นปัจจัยสี่ที่หล่อเลี้ยงชีวิต แต่ยังเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างหลากหลาย สำหรับผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จำกัด โครงการฝึกอบรมวิชาชีพด้านอาหารจึงเป็นพื้นที่แห่งการเริ่มต้นใหม่ที่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้ค้นพบศักยภาพภายใน สร้างทักษะที่จับต้องได้ และมองเห็นเส้นทางสู่การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าอีกครั้งโครงการฝึกอบรมทั้ง 8 หลักสูตรในกลุ่มนี้ครอบคลุมตั้งแต่เมนูพื้นฐานที่นิยมบริโภคในชีวิตประจำวัน ไปจนถึงศาสตร์อาหารชั้นสูงที่สามารถต่อยอดสู่การประกอบอาชีพในภาคบริการหรือการทำธุรกิจส่วนตัวได้

ด้านที่ 2 ด้านเย็บ ปัก ถัก ร้อย สิ่งประดิษฐ์ มีทั้งหมด 2 โครงการ

1. โครงการฝึกวิชาชีพการปักผ้าด้วยรีบบิ้น
2. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดดอกไม้และงานประดิษฐ์

การส่งเสริมทักษะด้านเย็บ ปัก ถัก ร้อย และงานประดิษฐ์ให้แก่ผู้ต้องขัง ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะอาชีพ ควบคู่กับการส่งเสริมสุขภาพทางจิตใจและการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิด โครงการฝึกอาชีพประเภทนี้นอกจากจะมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถด้านการประกอบอาชีพแล้ว ยังมีบทบาทในการปรับพฤติกรรม ฝึกความอดทน และเสริมสร้างสมาธิ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

ด้านที่ 3 ด้านการบริการ นวด สมุนไพร มีทั้งหมด 5 โครงการ

1. โครงการฝึกวิชาชีพหลักสูตรนวดแผนไทยเสริมสร้างอาชีพ
2. โครงการฝึกวิชาชีพการบริหารจัดการภายในโรงแรมให้กับผู้ต้องขัง
3. โครงการฝึกอบรมวิชาชีพการแต่งหน้าและทำผม
4. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรศาสตร์การแพทย์แผนไทยสมุนไพรสร้างอาชีพ
5. โครงการอบรมฝึกวิชาชีพหลักสูตรช่างซ่อมบำรุงและรักษาเครื่องปรับอากาศ

ในบริบทของการฟื้นฟูและพัฒนาผู้ต้องขังให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี งานบริการถือเป็นกลุ่มอาชีพที่เปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถเริ่มต้นใหม่ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีต้นทุนสูง หากมีใจรัก ความอดทน และฝีมือ โครงการฝึกอาชีพทั้ง 5 รายการในกลุ่มนี้จึงเปรียบเสมือนกลไกที่ส่งมอบโอกาสครั้งสำคัญแก่ผู้ต้องขังให้สามารถพัฒนาทักษะด้านบริการซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานอย่างต่อเนื่อง

ด้านที่ 4 ด้านเทคโนโลยี มีทั้งหมด 1 โครงการ คือ โครงการฝึกอบรมหลักสูตรการถ่ายภาพเบื้องต้น

ในโลกยุคดิจิทัล ทักษะด้านเทคโนโลยีไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องทดลองหรือสำนักงานเท่านั้น แต่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันและกลายเป็นช่องทางสร้างอาชีพใหม่ให้กับผู้คนจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือการถ่ายภาพ ซึ่งมีได้เป็นเพียงกิจกรรมบันทึกความทรงจำ หากแต่เป็นทักษะที่สามารถต่อยอดสู่การประกอบอาชีพได้หลากหลาย ดังตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“...ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เป็นเจ้าหน้าที่ หัวหน้าศูนย์ฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขัง ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่งานราชทัณฑ์อาวุโส มีหน้าที่ควบคุมศูนย์ฝึกทักษะอาชีพทั้งด้านนวดแผนไทย และด้านอาหารซึ่งเปิดให้บริการที่ร้านอาหารชวนชม ให้ข้อมูลว่านโยบาย 8 มิติ ยกระดับสร้างการเปลี่ยนแปลงของกรมราชทัณฑ์ เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการในด้านต่างๆ เพื่อให้การทำงานของกรมราชทัณฑ์มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีผลต่อการพัฒนาผู้ต้องขังในหลายมิติ โดยหนึ่งในมิติที่สำคัญคือ มิติที่ 5 พัฒนาและต่อยอดการศึกษา การฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน เป็นนโยบายการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงโดยการฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานถือเป็นหนึ่งในนโยบายที่สำคัญ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงมีโอกาสที่จะมีงานทำหลังจากได้รับการปล่อยตัว นโยบายนี้ทำให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับการฝึกอบรมในอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น การทำอาหาร การตัดเย็บ หรือการทำเครื่องประดับ รวมถึงนวดแผนไทยที่สามารถนำไปใช้เป็นอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถทำงานได้ทันทีเมื่อกลับสู่สังคม โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งคนที่ไม่มีต้นทุนในการประกอบวิชาชีพ เป็นการเตรียมพร้อมก่อนปล่อยตัวได้ดี...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 2568)

“...ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 เป็นเจ้าหน้าที่ตำแหน่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกวิชาชีพด้านอาหาร จำพวกอาหารคาวให้ข้อมูลว่า นโยบาย 8 มิติ “รวมพลังขับเคลื่อน 8 มิติ ยกกำลังสอง ยุกระดับสร้างความเปลี่ยนแปลง ในมิติที่ 5 พัฒนาและต่อยอดการศึกษา การฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือในระดับที่สูงขึ้นเป็นนโยบายที่เน้นการพัฒนาทักษะอาชีพในทัศนสถานหญิงถือเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว เนื่องจากช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงได้พัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริงในสังคมภายนอก ทั้งนี้ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการมีงานทำและลดความเสี่ยงที่จะกลับไปกระทำผิด...” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 2568)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังหญิงเรียงตามลำดับในทัศนสถานหญิงกลาง ดังนี้

2.1 ความรู้และความเข้าใจในกระบวนการฝึกอบรม ผู้ต้องขังที่เข้าใจถึงความสำคัญของการฝึกอาชีพและสามารถมองเห็นประโยชน์ของมันมักจะมีความตั้งใจในการพัฒนาตนเองมากขึ้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 90 ให้ข้อมูลเหมือนกัน

2.2 ด้านนโยบายการฝึกวิชาชีพ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญในการเกิดการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ให้ข้อมูลเหมือนกัน

2.3 ด้านการประสานความร่วมมือจากเครือข่ายที่สนับสนุนวิชาชีพ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอาชีพ ทั้งภาคเจ้าหน้าที่ ตลอดจนตัวผู้ต้องขังเอง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ให้ข้อมูลเหมือนกัน ดังตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“...ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 เป็นเจ้าหน้าที่ตำแหน่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกวิชาชีพด้านอาหาร จำพวกเครื่องดื่ม ชา กาแฟต่างๆให้ข้อมูลว่า ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้และการเตรียมตัวสำหรับการใช้ชีวิตหลังจากปล่อยตัวเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตได้และนโยบายที่ดีก็นำสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ ครอบครัวยังมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจในการฝึกวิชาชีพ...(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 2568)

“...ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 เป็นเจ้าหน้าที่ตำแหน่งนักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพปฏิบัติการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึกวิชาชีพด้านการนวดแผนไทยและเสริมสวย ให้ข้อมูลว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือนโยบายที่กรมราชทัณฑ์กำหนด การฝึกวิชาชีพที่เหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างทักษะความเข้าใจในการอบรมและความมั่นใจในการกลับเข้าสู่สังคมได้ดียิ่งขึ้น...”(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9, 2568)

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. ปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังภายใน ทัณฑสถานหญิงกลาง โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

3.1 ปัญหาทรัพยากรบุคลากร การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถและความชำนาญเฉพาะทาง
ในการฝึกอบรมและควบคุมส่งผลให้ไม่สามารถฝึกผู้ต้องขังได้ครบทุกคน ซึ่งจำเป็นต้องจัดฝึกอบรมเป็นรุ่น ๆ
ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ให้ข้อมูลเหมือนกัน

3.2 ปัญหางบประมาณ งบประมาณที่ไม่เพียงพอเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถจัดฝึกวิชาชีพได้
ตามจำนวนผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ให้ข้อมูลเหมือนกัน

3.3 ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ การขาดแคลนเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบถ้วน ส่งผลให้
การฝึกบางหลักสูตรไม่สามารถจัดได้อย่างครบถ้วน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ให้ข้อมูล
เหมือนกัน

3.4 ความไม่เชื่อมั่นจากสถานประกอบการภายนอก ความไม่เชื่อมั่นจากสถานประกอบการที่มอง
ว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกในเรือนจำไม่สามารถนำทักษะไปใช้ได้จริง ซึ่งจากพื้นหลังการกระทำผิดของตัวผู้ต้องขัง
เอง ส่งผลกระทบต่อการหางานภายหลังพ้นโทษ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ให้ข้อมูลเหมือนกัน
ดังผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“...ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เป็นเจ้าหน้าที่ หัวหน้าศูนย์ฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขัง ตำแหน่ง เจ้าพนักงานราชทัณฑ์
อาวุโส มีหน้าที่ควบคุมศูนย์ฝึกทักษะอาชีพทั้งด้านนวดแผนไทย และด้านอาหารซึ่งเปิดให้บริการที่ร้านอาหาร
ชวนชม ให้ข้อมูลว่า ทัณฑสถานหญิงกลางประสบปัญหามากในเรื่องของบุคลากรที่ไม่เพียงพอ การขาดแคลน
เจ้าหน้าที่ทำให้ไม่สามารถให้การฝึกวิชาชีพได้กับผู้ต้องขังทุกราย โดยเฉพาะเมื่อจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น ต้อง
จัดการฝึกเป็นรุ่นๆ เท่านั้น...”(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 2568)

“...ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 เป็นเจ้าหน้าที่ตำแหน่งนักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการฝึก
วิชาชีพด้านการชกบรีด ให้ข้อมูลว่า การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินการฝึกวิชาชีพได้ทั่วถึง
เนื่องจากจำกัดจำนวนผู้ต้องขังที่สามารถเข้าร่วมได้ในแต่ละรุ่น ปัญหานี้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาทางด้าน
อาชีพของผู้ต้องขัง...”(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 2568)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังเพื่อให้พวกเขาสามารถกลับคืนสู่
สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จากการศึกษานโยบายและปัจจัย ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนา
อาชีพในทัณฑสถานหญิงกลาง พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนโยบาย
สาธารณะที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการทำให้การตัดสินใจนโยบายที่ได้ถูกกำหนดขึ้นไปดำเนินการจริงเพื่อให้
เกิดผลตามที่คาดหวังไว้ การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่เพียงแต่การนำมาตรการหรือคำสั่งไปใช้ แต่ยังเกี่ยวข้องกับ
การจัดการทรัพยากร การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผลต่อ
ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย ตามที่ Mazmanian และ Sabatier (1989) กล่าวไว้การตัดสินใจ
นโยบายเริ่มต้นจากการบ่งชี้ปัญหาที่ต้องการแก้ไขการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และการกำหนดโครงสร้าง
กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนโยบายสาธารณะที่จะต้องถูกนำไป

ปฏิบัติให้เกิดผลจริง ซึ่งในขั้นตอนการปฏิบัติจะต้องมีการใช้กฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ คำสั่งจากฝ่ายบริหาร หรือคำพิพากษาจากศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา เพื่อให้การตัดสินใจนโยบายมีผลบังคับใช้ และเกิดผลที่ต้องการในภาคปฏิบัติ

จากปัจจัยเหล่านี้เชื่อมโยงกับตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter และ Van Horn โดยมีความสำคัญในด้านการจัดการนโยบายที่ชัดเจน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพให้ผู้ต้องขังมีความสามารถในการหารายได้สุจริต และลดโอกาสในการกลับไปทำผิดซ้ำในอนาคต

สอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Nadler และ Nadler (1990, อ้างถึงใน จำเริญ จวงตระกูล, 2563) ที่มองว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีแบบแผน มีเป้าหมายชัดเจน และมุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการทำงานได้จริง

การฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำไม่ได้เป็นเพียงการสอนทักษะ แต่เป็นการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้ผู้ต้องขังเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับพฤติกรรมและทัศนคติ เช่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความใฝ่รู้ และความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องมีการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงและเติบโตทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร กระบวนการฝึกอบรมวิชาชีพยังช่วยสร้างความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง และเปิดมุมมองใหม่ให้ผู้ต้องขังสามารถมีทักษะ มีอาชีพ และมีคุณค่าต่อสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป จึงกล่าวได้ว่า การฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีแบบแผนและเน้นผลลัพธ์ในระยะยาว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการฟื้นฟูนั้นมีได้จบเพียงภายในเรือนจำ แต่เชื่อมโยงไปสู่โอกาสในการใช้ชีวิตอย่างมั่นคงและยั่งยืนหลังพ้นโทษ

จากการวิเคราะห์ตามกรอบ 4M การฝึกอบรมวิชาชีพในทัณฑสถานหญิงกลาง พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการพัฒนาผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว ดังนี้

1. การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถและเพียงพอในการจัดการฝึกอบรมและควบคุมผู้ต้องขัง เป็นปัญหาที่สำคัญ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจัดการอบรมได้อย่างทั่วถึงและบางครั้งต้องจัดอบรมเป็นรอบ ซึ่งทำให้บางกลุ่มของผู้ต้องขังไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะอย่างเหมาะสม

2. งบประมาณ ปัญหาด้านงบประมาณที่จำกัดยังคงเป็นอุปสรรคหลักในการจัดฝึกอบรม โดยเฉพาะในหลักสูตรที่ต้องการวัสดุอุปกรณ์ที่มีต้นทุนสูง เช่น การอบเบเกอรี่ การทำขนม หรือการทอผ้าไหม ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่เหมาะสม ปัญหานี้จำกัดการฝึกอบรมของผู้ต้องขังในบางสาขา และทำให้ไม่สามารถจัดฝึกอบรมในทุกหลักสูตรที่ต้องการได้เต็มที่

3. วัสดุอุปกรณ์ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเหมาะสมในการฝึกอบรมเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง การฝึกอบรมที่ไม่สามารถใช้เครื่องมือที่ทันสมัยหรือเครื่องมือที่ใช้ในตลาดแรงงานจริงอาจทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับประสบการณ์จากการใช้งานจริง

4. ความรู้ในการจัดการ เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงกับความไม่เชื่อมั่นจากสังคมภายนอกในกรณีของผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมในเรือนจำ แม้ว่าในระบบการบริหารจัดการภายในเรือนจำจะมีการฝึกอบรม

ที่มีมาตรฐาน และจัดทำการฝึกทักษะอย่างเป็นระบบ แต่ความไม่เชื่อมั่นจากสถานประกอบการภายนอกยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ลดโอกาสในการหางานและการกลับสู่สังคมของผู้พ้นโทษ

ความไม่เชื่อมั่นนี้ส่วนใหญ่เกิดจากทัศนคติทางลบของสังคมที่มองว่าผู้ต้องขังไม่สามารถได้รับการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ และไม่สามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในการทำงานได้จริง เนื่องจากประวัติการกระทำผิดของพวกเขาทำให้สถานประกอบการบางแห่งมองพวกเขาในแง่ลบ การที่ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมอย่างมีมาตรฐานแต่กลับไม่สามารถนำทักษะเหล่านั้นไปใช้ได้ในตลาดงานจริง ย่อมเป็นผลกระทบจากการขาดการบริหารจัดการด้านการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างภาครัฐ, สถานประกอบการและสังคมภายนอก

สอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดทฤษฎี X ของ Douglas McGregor ซึ่งอธิบายว่าผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจที่ยึดแนวคิดนี้จะมองมนุษย์ว่าไม่ชอบทำงาน ขาดความทะเยอทะยาน และจำเป็นต้องถูกควบคุมอย่างเข้มงวด การมองผู้ต้องขังผ่านกรอบทฤษฎี X จึงนำไปสู่แนวทางการบริหารแบบควบคุม สั่งการ ไม่ไว้วางใจที่เน้นการจัดกิจกรรมฝึกอาชีพตามคำสั่งหรือกรอบนโยบายเพียงเพื่อให้ครบกระบวนการ มากกว่าการออกแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง ส่งผลให้ผู้ต้องขังรู้สึกถูกจำกัดศักยภาพ ไม่มีพื้นที่ในการคิดหรือแสดงออก และไม่เกิดแรงจูงใจภายในในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ในงานวิจัยที่พบว่า บางกลุ่มรู้สึกว่ามีฝีมือแล้ว ก็ยังไม่มีที่ไป เพราะสังคมไม่เชื่อ

ในทางกลับกันหากผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องยึดแนวคิดตามทฤษฎี Y ซึ่งมองมนุษย์ว่า ต้องการการเรียนรู้ มีศักยภาพและสามารถเติบโตได้หากได้รับโอกาส จะเกิดการออกแบบการบริหารที่เปิดกว้าง เน้นการมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจ และการพัฒนาความรับผิดชอบจากภายใน มากกว่าการควบคุมจากภายนอก

ในบริบทของเรือนจำ การบริหารด้วยกรอบแนวคิดแบบทฤษฎี Y จะทำให้เกิดการสนับสนุนโครงการฝึกวิชาชีพอย่างแท้จริง เช่น การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ การมอบหมายบทบาทให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตรหรือการสะท้อนความคิดของตนเองผ่านการประเมินผล สิ่งเหล่านี้มีแนวโน้มกระตุ้น แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยลดความรู้สึก ถูกตีตรา และเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังที่เคยมองตนเองในทางลบ

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงภายในเรือนจำเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอหาก บุคคลภายนอกและสถานประกอบการยังคงยึดแนวคิดทฤษฎี X ในการมองผู้พ้นโทษว่า ไม่ควรได้รับโอกาสหรือไม่เหมาะสมต่อการจ้างงาน ความไม่เชื่อมั่นนี้จึงกลายเป็นกำแพงที่มองไม่เห็นซึ่งปิดกั้นไม่ให้ศักยภาพที่ได้รับการฝึกฝนเปลี่ยนเป็นโอกาสจริงในโลกของการทำงาน

ดังนั้น เพื่อให้การฝึกวิชาชีพในเรือนจำบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง แนวคิดการบริหารตามทฤษฎี Y จึงไม่ควรจำกัดอยู่แค่ในเรือนจำ หากแต่ต้องขยายไปถึง ผู้กำหนดนโยบาย สถานประกอบการ และสังคมในวงกว้าง เพื่อร่วมกันสร้างวัฒนธรรมของการให้โอกาสซึ่งจะทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มผู้ต้องขังไม่ใช่เพียงภารกิจของรัฐ แต่เป็นความร่วมมือทางสังคมที่นำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

ปัญหานี้สอดคล้องกับ งานวิจัยของกองทัพบก ผางแพ่ง (2562) ที่พบว่า บุคลากรไม่เพียงพอเป็นข้อจำกัดสำคัญในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำกลางชลบุรี ด้านเงินทุน (Money) งบประมาณที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพยังอยู่ในระดับจำกัด ไม่เพียงพอสำหรับหลักสูตรที่มีต้นทุนสูง เช่น การอบเบเกอรี่ การฝึกทำผม หรือการนวดแผนไทย ที่ต้องใช้วัตถุดิบและอุปกรณ์เฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง งบประมาณที่จำกัดจึงทำให้ไม่สามารถจัด

อบรมได้อย่างเต็มรูปแบบในทุกกลุ่มผู้ต้องขัง สำหรับ วัสดุอุปกรณ์ (Material) ปัญหาที่พบบ่อยคือความขาดแคลน อุปกรณ์ฝึกที่ทันสมัยหรือเหมาะสมกับสภาพตลาดแรงงาน ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้ฝึกกับเครื่องมือจริง ส่งผลให้การฝึก บางหลักสูตรขาดความสมบูรณ์ และอาจลดทอนความมั่นใจของผู้ต้องขังเมื่อต้องไปประกอบอาชีพภายนอก นอกจากนี้ การฝึกบางประเภทที่ต้องใช้อุปกรณ์ราคาแพงก็ไม่สามารถจัดได้ครบถ้วน ซึ่งงานวิจัยของกองทัพบก (2562) ก็ระบุปัญหาในทำนองเดียวกันเกี่ยวกับความไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมในเชิงโครงสร้าง ในด้าน การบริหารจัดการ (Management) พบว่ามีข้อจำกัดทั้งด้านการวางแผน การจัดสรรเวลา และการติดตามผล เนื่องจากตาราง กิจกรรมภายในเรือนจำมีความตายตัวและต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดด้านความปลอดภัย การฝึกอบรมจึงไม่สามารถ ดำเนินต่อเนื่องหรือจัดเต็มตามจำนวนชั่วโมงที่เหมาะสมได้ ส่งผลให้ผลลัพธ์ของการฝึกไม่เต็มศักยภาพ และขาด ระบบประเมินต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

การอภิปรายผลข้างต้นมีความสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของโชติวุฒิ อุษขัม (2566) ซึ่งศึกษาการเตรียม ความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางสมุทรปราการ โดยพบปัญหาคือได้แก่ การขาดบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ งบประมาณที่ไม่เพียงพอ ความไม่ร่วมมือของภาคสังคม รวมถึงการขาดระบบติดตามผลที่มี ประสิทธิภาพ งานวิจัยดังกล่าวเสนอให้มีการเพิ่มจำนวนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยลดอุปสรรคในการเตรียม ความพร้อมก่อนปล่อยตัว ซึ่งเป็นข้อเสนอที่สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมในบริบทของทัศนสถานหญิง กลางเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัศนสถานหญิงกลางมิได้เป็น เพียงปัญหาเชิงปริมาณของทรัพยากร แต่ยังสะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงคุณภาพและระบบบริหารจัดการที่ยังไม่ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ต้องขังและสังคมได้อย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหานี้จึงจำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ พร้อมทั้งมีนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้ กระบวนการฝึกวิชาชีพสามารถเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กองทัพบก ผางแพ่ง (2562) ที่ศึกษาเรือนจำกลางชลบุรี ซึ่งพบข้อจำกัด ด้านบุคลากรเป็นอุปสรรคหลักในการดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว ในด้าน Money (งบประมาณ) งบประมาณที่จัดสรรให้กับการฝึกวิชาชีพยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในหลักสูตรที่ต้องใช้อุปกรณ์และ วัสดุพิเศษเฉพาะทาง เช่น การทำเบเกอรี่ หรือการนวดแผนไทย ซึ่งมีต้นทุนสูง การขาดงบประมาณส่งผลให้ไม่ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเต็มรูปแบบตามที่วางแผนไว้ และอาจต้องจำกัดจำนวนผู้เข้าอบรมในแต่ละรุ่น ซึ่ง ตรงกับผลการศึกษาของ โชติวุฒิ อุษขัม (2566) ที่ชี้ว่า การขาดงบประมาณเป็นอุปสรรคสำคัญในการบริหาร จัดการโครงการฝึกอาชีพ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์และพัฒนาบุคลากรเฉพาะด้าน สำหรับ Material (วัสดุอุปกรณ์) พบว่าการฝึกอาชีพในเรือนจำจำนวนมากไม่สามารถใช้เครื่องมือจริงได้ครบถ้วน อุปกรณ์ที่มีอยู่มีจำนวนจำกัดและ ไม่ทันสมัย ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการฝึกในลักษณะที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงของตลาดแรงงานภายนอก ซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นใจในการประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ ในด้าน Management (การบริหารจัดการ) พบว่ามีข้อจำกัดจากโครงสร้างภายในเรือนจำ เช่น ตารางกิจกรรมประจำวัน ข้อจำกัดด้านความปลอดภัย และขาด ระบบติดตามผลที่เป็นระบบต่อเนื่อง ส่งผลให้การฝึกอาชีพบางหลักสูตรดำเนินไปไม่ครบถ้วนตามชั่วโมงที่ กำหนด รวมถึงไม่มีการประเมินผลหลังจบหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนข้อเสนอแนะจาก

งานของ โชติวุฒิ (2566) ที่เน้นให้มีการใช้เทคโนโลยีติดตามผลและจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อเชื่อมโยงกับตลาดแรงงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ ความไม่เชื่อมั่นของสถานประกอบการภายนอก ที่ยังมีทัศนคติเชิงลบและตีตราผู้ต้องขังว่าเป็นผู้ที่ไม่ควรได้รับโอกาสจ้างงาน แม้ว่าผู้ต้องขังจะผ่านการฝึกทักษะและได้รับการรับรองมาตรฐานวิชาชีพแล้วก็ตาม ข้อจำกัดด้านทัศนคตินี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คิวเรศ สุผู่อ่อน และธাত্রี มหันตรัตน์ (2566) ซึ่งพบว่า ความไม่เชื่อมั่นจากสถานประกอบการ และการตีตราจากสังคม เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังด้านการศึกษา รวมถึงการไม่มีช่องทางอาชีพหลังปล่อยตัวและการขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอเกี่ยวกับศักยภาพของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสังคมโดยรวม ในการจัดหาอุปกรณ์ เพิ่มบุคลากรเจ้าหน้าที่พัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพให้ทันสมัยและสอดคล้องกับระยะเวลาต้องโทษ ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้พ้นโทษ ซึ่งข้อเสนอในลักษณะนี้ได้รับการเสนอไว้แล้วในงานของ คิวเรศ สุผู่อ่อน และธাত্রี มหันตรัตน์ (2566) ที่เสนอให้มีการประสานกับภายนอก สร้างหลักสูตรตามความต้องการของผู้ต้องขัง และปรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในเรือนจำ การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลาง ยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในหลายมิติ ทั้งจากภายในและภายนอกเรือนจำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ในหลายแห่งทั่วประเทศ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องมีการออกแบบนโยบายแบบองค์รวม โดยอิงจากความเข้าใจในข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายในการสร้างระบบสนับสนุนผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 พัฒนาและขยายหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ ควรเพิ่มหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะทักษะที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานยุคใหม่ เช่น การบัญชีเบื้องต้น การบริหารการเงินส่วนบุคคล และการส่งเสริมการออม เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถวางแผนการเงินและชีวิตหลังพ้นโทษได้อย่างมั่นคง

1.2 สนับสนุนโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ โครงการฝึกอบรมวิชาชีพของทัณฑสถานหญิงกลางมีความเหมาะสม และสามารถตอบโจทย์การพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ควรได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผลเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรมีการจัดตั้งหรือประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่พร้อมรองรับผู้พ้นโทษเข้าสู่ระบบงาน เช่น ผ่านการจ้างงาน การฝึกงาน หรือการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ เพื่อสร้างเส้นทางอาชีพที่มั่นคงและลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำ

1.4 ส่งเสริมระบบการรับซื้อและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้พ้นโทษ ควรส่งเสริมระบบการรับซื้อและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้ว ผ่านช่องทางของกรมราชทัณฑ์หรือเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและเป็นแรงจูงใจให้ผู้พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพสุจริตได้อย่างภาคภูมิใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตของการวิจัยให้ครอบคลุมบุคลากรในแต่ละหน่วยงานในการพัฒนาอาชีพผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนมุมมองอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

บรรณานุกรม

- กองทรัพย์ ผางแพง. (2562). การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ.
งานวิจัยรับประกาศนียบัตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กรมราชทัณฑ์, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์.(2566). แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี
(พ.ศ. 2566 – 2570) ของกรมราชทัณฑ์. ค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2568, จาก
<http://www.correct.go.th/wp-content/uploads/2025>
- กรมราชทัณฑ์. (2567). นโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน
2568, จาก <http://www.correct.go.th/copkhon/main/images/data/File>
- กรมราชทัณฑ์. (2568).นโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน
2568, จาก <http://www.correct.go.th/copkhon/main/images/data/File/>
- จำเนียร จวงตระกูล (2563). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทฤษฎีและการปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร:
บริษัท วี.พี.เอ็น(1991) จำกัด
- เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผล
นโยบาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- โชติวุฒิ อุษขา. (2566). การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ : กรณีศึกษา เรือนจำกลาง
สมุทรปราการ, งานวิจัยรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ดาวเรือง เหลืองขจร สนิทเดช จินตนา และมณีกัทร ไทรเมฆ. (2568). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึก
วิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง กรณีศึกษา ทักษะสถานบำบัดพิเศษหญิงจังหวัดปทุมธานี, วารสารสังคม
ศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(ฉบับที่ 3) 236-245
- ทัศนสถานหญิงกลาง, (ม.ป.ป.). ประวัติทัศนสถานหญิงกลาง. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2568 จาก
<https://www.hosdoc.com/images/stories/documente/November/profile/yeggrag.pdf>
- บุญเกียรติ การเวกพันธุ์. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการ
ประเมินผลนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต.
- เพชรนคร ผาดนอก. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมก่อนปล่อยตัวของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัฐศิริพันธ์ วัจนนท์. (2567). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการและนวัตกรรมในองค์กร.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2558). การบริหารการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์ จำกัด
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2551). หลักรัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและกระบวนการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร:
ธรรมมการพิมพ์
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2567). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิชาการแบบวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

ศุภัทธา อำนวยสวัสดิ์. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิชาการนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

ศิริลักษณ์ ตันตยกุล. (2567). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิชาการเศรษฐกิจ การเมือง และการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

ศิวเรศ สุ่มอ่อนและชาติรี มหันตรัตน์ (2566). แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังด้านการศึกษา ทัศนสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา, วารสารวารสารศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(ฉบับที่ 2), 191-202

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, (2562) คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา. ค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2568 จาก https://www.soc.go.th/wp-content/uploads/2019/08/history_62.pdf

อนุชา ร่มพยอม. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1. (2568). หัวหน้าศูนย์ฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขัง. สัมภาษณ์. มิถุนายน, 20.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (2568). เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน. สัมภาษณ์. มิถุนายน, 20.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4. (2568). เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน. สัมภาษณ์. มิถุนายน, 20.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5. (2568). นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ. สัมภาษณ์. มิถุนายน, 20.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9. (2568). นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพปฏิบัติการ. สัมภาษณ์. มิถุนายน, 20.